

Резюме

Дроздович Н. Л. Зізнання особи в умовах ув'язнення з використанням аудіо-, відеоконтролю: питання оцінки доказів, їх допустимість.

У статті розглядаються питання допустимості доказів, отриманих у ході проведення такого виду негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НСРД), як аудіо-, відеоконтроль особи, яка перебуває в умовах ув'язнення або під контролем органів держави. У зв'язку із цим розкрито правову природу цієї процесуальної дії, особливості її законодавчого унормування й визначено роль та місце в системі НСРД. Констатовано, що в більшості випадків основною метою аудіо-, відеоконтролю особи у цих умовах є отримання зізнання. Водночас наводяться дані судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду, яка свідчить про відсутність єдності у визначенні орієнтирів оцінки доказів у вказаних випадках. Зокрема, констатовано, що принциповим для оцінки результатів аудіо-, відеоконтролю особи за окреслених умов є встановлення факту приватності спілкування цієї особи із певним суб'єктом. Попри це існують й такі правові висновки касаційного суду, в яких визначальним критерієм допустимості отриманих у такий спосіб даних визнано відсутність примусу зі сторони органів держави та встановлення факту добровільного зізнання.

Ключові слова: негласні слідчі (розшукові) дії, аудіо-, відеоконтроль особи, зізнання, свобода від самовикриття, приватне спілкування, допустимість доказів.

Summary

Nadiia Drozdovych. Confession of a person in prison using audio and video control: issues of evaluation of evidence and their admissibility.

The article reviews the issues of admissibility of evidence obtained in the course of such type of secret investigative (search) actions as audio, video control from a person in prison or under the control of state authorities. In this regard, the legal nature of this procedural action, the peculiarities of its legislative regulation, and the role and place in the system of secret investigative (search) actions are discussed. It has been stated that in most cases, the main purpose of audio, video control of a person in these conditions is obtaining a confession. The concept of “confession” and its legal consequences regarding the admissibility of data obtained with material violation of human rights and fundamental freedoms have been analysed. Also, attention is drawn to the fact that the admissibility of data obtained as a result of audio and video control from a person in prison or a person under the control of state authorities is based on the specific features of the principles of criminal proceedings implementation in the course of such measures, that is the presumption of innocence and freedom from self-incrimination. At the same time, the data on the judicial practice of the Cassation Criminal Court as part of the Supreme Court are provided that indicates a lack of unity in determining the benchmarks for evaluating evidence in these cases. In particular, it is stated that the key issue for assessing the results of audio and video control of a person under such conditions is establishing the fact whether the communication with a certain person was private. Whereas, there are cases when the court recognizes communication as private only if it occurs in prison with any other private person (for example, a cellmate). While communication with representatives of law enforcement bodies is actually considered disguised interrogation, during which the explanation of the rights of a person, including freedom from self-incrimination, is neglected, which means obtaining such information with a materials violation of human rights and fundamental freedoms that consequently leads to recognizing them as inadmissible. Despite this, there are also legal conclusions of the Cassation Court that are based on such key criteria to determine the admissibility of data obtained in this way as absence of coercion from state authorities and the establishment of the fact of voluntary confession.

Key words: secret investigative (search) actions, audio and video control of a person, confession, freedom from self-incrimination, private communication, admissibility of evidence.

DOI: 10.36695/2219-5521.2-4.2022.28

УДК 342.951

Р. В. ПЕРЕЛИГІНА

Раїса Володимирівна Перелигіна, кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри кримінального права та процесу Київського університету права НАН України*

ORCID: 0000-0002-3798-0861

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ У ПРІОРИТЕТНИХ СФЕРАХ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ НА 2021–2025 РОКИ

Постановка проблеми. Низькі темпи реалізації антикорупційної політики в Україні суттєво сповільнюють її економічне зростання. Опитування бізнесу демонструє, що поширеність корупції та недовіра до судової системи є основними перешкодами для залучення в Україну іноземних інвестицій. Метою Антикорупційної стратегії на 2021–2025 роки є досягнення суттєвого прогресу в запобіганні та протидії корупції, а

© Р. В. Перелигіна, 2022

* *Raisa Perehina, PhD (Law), associate professor, Professor of the Department of Criminal Law and Procedure Kyiv University of Law of NAS of Ukraine*

також забезпечення злагодженості та системності антикорупційної діяльності всіх органів державної влади та органів місцевого самоврядування. У цій Антикорупційній стратегії корупція розглядається як ключова перешкода стабільному економічному зростанню і розбудові ефективних та інклюзивних демократичних інститутів. Як визначено у самій Стратегії, визначення пріоритетних сфер у запобіганні та протидії корупції на 2021–2025 роки відбулося з огляду на підсумки стандартного опитування щодо рівня корупції в Україні, проведеного у 2020 році (включало опитування підприємців, експертів та населення в цілому), інших досліджень щодо стану, динаміки та поширеності корупції в Україні, а також за результатами аналізу ефективності реалізації антикорупційної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Феномен корупції у своїх працях досліджували В. Байдук, М. Гончаренко, Б. Головкін, В. Зеленецький, М. Мельник, О. Светлова, О. Терещук та ін. Сутності антикорупційної політики присвячені дослідження М. Азарова, О. Кальмана, О. Костенка, П. Добродумова, О. Прохоренка, М. Хавронюка та ін.

Формулювання мети статті. З огляду на викладене метою цієї статті є визначення основних пріоритетних сфер антикорупційної політики на 2021–2025 роки, а також аналіз проблемних питань, які виникають у цих сферах у контексті реалізації антикорупційної Стратегії.

Викладення основного матеріалу. Корупція в сучасній Україні має особливості, які значно відрізняють її від корупції в інших країнах. Без виявлення цих особливостей не можна розробити ефективні заходи для її подолання. Особливість корупції «українського зразка» полягає, зокрема, в тому, що це корупція кризового типу. Вона: а) породжується кризою сучасного українського суспільства (а не лише недосконалістю кримінальної юстиції), б) здатна поглиблювати кризу суспільства, маючи властивість зводити нанівець будь-які політичні, економічні, правові, моральні реформи. У цьому полягає її загроза для національної безпеки України. Особливістю корупції кризового типу є те, що в суспільстві через кризу соціального порядку немає альтернативних корупції засобів правомірного використання влади в приватних інтересах. Громадянам для того, щоб скористатися послугами влади, не залишається, як правило, нічого іншого, як вдатися до... корупції. Це і є однією з ознак корупції кризового типу. Подолати це явище можна буде лише тоді, коли, шляхом розвитку політичної культури, буде усунуто мотивацію громадян до корупції, а натомість сформовано мотивацію до некорупційних засобів використання влади в приватних інтересах. Кримінальна юстиція, тобто уся система засобів правової протидії злочинам, може ефективно протидіяти корупції лише тоді, коли вона через демократичні механізми приводиться у дію громадянами, які мають належну соціальну (в тому числі й правову) культуру. Якщо цього немає, то жодні вдосконалення кримінальної юстиції не зарадять¹.

Стабільність і динамізм законодавства перебувають у відносинах діалектичного співвідношення. Адже нединамічне законодавство стає не стабільним, а застарілим. Відставання правової форми від тенденцій суспільного розвитку зумовлені складністю і динамічністю суспільних відносин, обмеженістю пізнавальних можливостей людини, нормативною природою права, недостатнім використанням законодавчої техніки тощо. Саме тому стабільне законодавство – це таке, яке не просто володіє незмінним змістом, а здатне при цьому забезпечувати адекватне правове регулювання суспільних відносин².

Державна антикорупційна програма з виконання Антикорупційної стратегії визначає заходи, спрямовані на реалізацію Антикорупційної стратегії, які є обов'язковими для виконання державними органами, органами місцевого самоврядування та іншими суб'єктами, визначеними виконавцями таких заходів³.

20 червня 2022 року Верховна Рада України ухвалила Антикорупційну стратегію на 2021–2025 роки, розроблену Національним агентством з питань запобігання корупції. 310 народних депутатів проголосували за Закон, який затверджує Стратегію⁴ основних принципів антикорупційної політики на 2021–2025 роки:

1. Оптимізація функцій держави та місцевого самоврядування, зокрема усунення дублювання повноважень різними органами.
2. Цифрова трансформація в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Забезпечення прозорості й відкритих даних.
3. Створення на протигагу корупційним практикам більш зручних і законних способів задоволення потреб людей.
4. Забезпечення невідворотної юридичної відповідальності за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення.

Формування суспільної нетерпимості до корупції, утвердження культури доброчесності та поваги до верховенства права.

Антикорупційна стратегія насамперед покликана знизити рівень корупції у сферах, які українці вважають найбільш корумпованими. Пріоритети визначали за підсумками опитування щодо рівня корупції в Україні (2020 року), інших тематичних досліджень, а також за результатами аналізу ефективності реалізації антикорупційної політики.

Пріоритетними сферами нової Стратегії є:

- митна справа та оподаткування;
- суди та органи правопорядку;
- державне регулювання економіки;
- будівництво і земельні відносини;
- сектор оборони;

- охорона здоров'я;
- соціальний захист⁵.

Також Закон, яким затверджена Стратегія на 2021–2025 роки, передбачає певні зміни до нормативно-правових документів. Завдання – покращити роботу антикорупційних органів, наприклад, забезпечити невідворотність відповідальності за корупцію.

Справедливий суд, прокуратура та поліція

Проблема: у суспільстві спостерігається тенденція щодо збільшення рівня недовіри до органів у системі правосуддя. Закон не визначає доброчесність як кваліфікаційну вимогу до членів Вищої ради правосуддя і Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. Доброчесність і професійна етика як стандартні вимоги до суддів недостатньо впроваджені на практиці, а оцінювання цих вимог не завжди є прозорим і передбачуваним. Відсутність дієвих перманентних механізмів підтримання доброчесності суддівського корпусу. Наявність корупційних ризиків, що зумовлені прогалинами та недосконалістю законодавства у системі правосуддя. Внутрішні управлінські процеси в органах прокуратури не завжди є прозорими та ефективними. Відсутність ефективної моделі призначення на посади, оплати праці, просування по службі та розгляду дисциплінарних скарг у системі Національної поліції.

Державне регулювання економіки

Проблема: не здійснено цифрову трансформацію реалізації повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування як основу для забезпечення прозорості та мінімізації корупційних ризиків у їх діяльності. Вибіркове застосування обов'язкових правил для бізнесу, що супроводжується відповідними корупційними ризиками. Надмірне та необгрунтоване регуляторне навантаження на бізнес, що зумовлює високий рівень корупції у цій сфері. Неефективне державне регулювання, що заважає доброчесному бізнесу розвиватися та зумовлює корупційні практики. Недостатній обсяг інформації щодо діяльності Антимонопольного комітету України і наділення його низкою дискреційних повноважень ускладнює громадський контроль за його діяльністю та зумовлює високий рівень корупційних ризиків. Відсутня дієва програма пом'якшення відповідальності учасників картелю, які повідомили про картель та надали докази. Значна частина надавачів державної допомоги суб'єктам господарювання не подає до Антимонопольного комітету України повідомлення про нову державну допомогу, що спричиняє негативний вплив на конкуренцію та може бути наслідком реалізації попередніх корупційних домовленостей. Неефективний механізм здійснення попереднього контролю та оцінки впливу на конкуренцію актів та рішень щодо створення та функціонування суб'єктів господарювання державного та комунального секторів економіки зумовлює існування негативного впливу на конкуренцію та підвищує рівень корумпованості цих секторів економіки.

Податки і митниця

Проблема: недостатня прозорість і ефективність роботи митних органів, надмірний обсяг дискреційних повноважень у працівників митниці. Непрозорість підходів у класифікації товарів, визначенні їх митної вартості та призначенні перевірок. Недосконала процедура адміністративного оскарження дій посадових осіб митних органів. Втручання правоохоронних органів у роботу митних органів і зловживання під час передачі орієнтувань про здійснення переогляду товарів. Надмірна зосередженість роботи органів податкової служби на функції застосування санкцій призводить до корупційних ризиків.

Будівництво, земельні відносини та інфраструктура

Проблема: неpubлічність інформації у сфері містобудування та землеустрою зумовлює корупцію та можливість здійснювати будівництво всупереч вимогам законодавства. Відсутність публічної інформації щодо об'єктів культурної спадщини та колізії у містобудівному і пам'яткоохоронному законодавстві призводять до зловживань і забудови культурних пам'яток. Недосконала система державного контролю та регулювання у будівництві стимулює появу корупційних практик. Процедура справляння земельного податку та передачі в оренду державних і комунальних земель супроводжується корупційними ризиками, зумовленими можливістю надання їх у користування нижче ринкової вартості. Безоплатність процедури зміни цільового призначення земельних ділянок стимулює корупцію при прийнятті відповідних рішень. Недосконалість діючих інструментів контролю та недостатня прозорість процесів будівництва, ремонту та експлуатації доріг.

Сектор оборони

Проблема: непрозоре і неефективне користування та розпорядження землями оборони, об'єктами нерухомості в оборонно-промисловому комплексі, а також надлишковим рухомим військовим майном, об'єктами інтелектуальної власності; неконтрольоване споживання пального, яке закуповується для потреб Збройних Сил України. Закупівля товарів, робіт і послуг оборонного призначення здійснюється в умовах надмірного режиму засекречування та має низький рівень конкурентності, що сприяє зловживанням і необгрунтованим витратам бюджетних коштів. Неефективна модель контролю продукції оборонного призначення у процесі виробництва не дає змоги вчасно та в повному обсязі запобігати постачанню бракованих зразків озброєння та військової техніки. Неефективне використання бюджетних коштів і зловживання під час забезпечення житлом військовослужбовців.

Охорона здоров'я і соціальний захист

Проблема: пацієнти і лікарі не отримують лікарські засоби й медичні вироби вчасно та в повному обсязі, зокрема, через незавершений перехід до нової системи організації та контролю медичних закупівель і не повністю врегульовані процеси визначення потреб та обліку лікарських засобів. Пацієнти не отримують необхідне лікування за кордоном, а також під час надання медичної допомоги із застосуванням трансплан-

тації через корупційні практики, зумовлені недостатньою врегульованістю відповідних процедур та непрозорістю обліку. Електронна система охорони здоров'я є недостатньо інтегрованою з іншими базами даних, що створює можливості для зловживань під час реалізації окремих функцій (зокрема, надання виплат унаслідок непрацездатності, проведення медичних оглядів, встановлення групи інвалідності). Недостатньо прозорі процедури добору кадрів у закладах охорони здоров'я знижують конкуренцію та створюють можливості для проявів корупції при призначенні на такі посади. Відсутній належний облік і прозорість у використанні коштів, передбачених у бюджетах на соціальний захист для всіх категорій отримувачів соціальної допомоги, що створює ризики необґрунтованих виплат⁶.

Висновки. Антикорупційна стратегія на 2021–2025 роки спрямована насамперед на підвищення ефективності системи запобігання і протидії корупції. Зокрема, було виділено ряд проблем, які існують на сьогодні у сфері формування та реалізації державної антикорупційної політики. Особливу увагу звернено на необхідність формування у свідомості населення негативного ставлення до корупції. Зокрема, із проведенням активної політики у даній сфері рівень толерування корупції в Україні повинен знизитися, рівень обізнаності громадян, які усвідомлюють важливість стандартів доброчесної та етичної поведінки публічних службовців, підвищитися. У кожній із пріоритетних сфер Антикорупційна стратегія визначає ключові проблеми та формує стратегічні результати, яких слід досягти для їх вирішення. Ці результати сформульовано так, щоб вони давали однозначне розуміння комплексу заходів, необхідних для їх реалізації.

¹ Костенко О. М. Корупція в Україні у світлі політичної кримінології. *Політичний менеджмент*. 2009. № 1. С. 49–54.

² Монастирський Д. А. Стабільність закону: поняття, сутність та фактори забезпечення: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01; Ін-т держави і права ім. В. М. Корещького. Київ, 2008. 199 с.

³ Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки: Закон України від 20.06.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>

⁴ Антикорупційна стратегія на 2021–2025 роки: що це й чому вона потрібна Україні сьогодні. URL: <https://prosvita.nazk.gov.ua/blog/antykoryuptsijna-strategiya-na-2021-2025-roky-shho-tse-j-chomu-vona-potribna-ukrayini-sogodni>

⁵ Антикорупційна стратегія на 2021–2025 роки. Національне агентство з питань запобігання корупції. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/Antykoryuptsijnastrategiya-na-2021-2025-rr.pdf>

⁶ Там само.

Резюме

Перелигіна Р. В. Проблемні питання у пріоритетних сферах у контексті реалізації антикорупційної стратегії на 2021–2025 роки.

У статті визначено основні пріоритетні сфери антикорупційної політики на 2021–2025 роки, а також здійснено аналіз проблемних питань, які виникають у цих сферах у контексті реалізації антикорупційної Стратегії. Зазначено, що в кожній із пріоритетних сфер антикорупційна стратегія визначає ключові проблеми та формує стратегічні результати, яких слід досягти для їх вирішення. Ці результати сформульовано так, щоб вони давали однозначне розуміння комплексу заходів, необхідних для їх реалізації.

Ключові слова: корупція, пріоритетні сфери, антикорупційна політика, антикорупційна стратегія, антикорупційне законодавство, підкуп, маніпуляції, протидія, кримінальна юстиція.

Summary

Raisa Perelyhina. Problematic issues in priority areas in the context of the implementation of the anti-corruption strategy for 2021–2025.

The article analyzes and identifies the main priority areas of anti-corruption policy for 2021–2025, as well as analyzes problematic issues that arise in these areas in the context of the implementation of the Anti-Corruption Strategy. It is noted that in each of the priority areas, the Anti-corruption Strategy identifies key problems and formulates strategic results that should be achieved to solve them. These results are formulated in such a way that they give an unambiguous understanding of the set of measures necessary for their implementation.

It is noted that the low rate of implementation of anti-corruption policy in Ukraine significantly slows down its economic growth. A business survey shows that the prevalence of corruption and distrust of the judicial system are the main obstacles to attracting foreign investment to Ukraine. The goal of the Anti-corruption Strategy for 2021–2025 is to achieve significant progress in preventing and countering corruption, as well as ensuring coherence and systematic anti-corruption activities of all state authorities and local self-government bodies. In this Anti-corruption Strategy, corruption is considered as a key obstacle to stable economic growth and the building of effective and inclusive democratic institutions. As defined in the Strategy itself, the definition of priority areas in the prevention and counteraction of corruption for 2021–2025 took place in view of the results of a standard survey on the level of corruption in Ukraine conducted in 2020 (included a survey of entrepreneurs, experts and the general population), other studies regarding the state, dynamics and prevalence of corruption in Ukraine, as well as based on the results of the analysis of the effectiveness of anti-corruption policy implementation.

Corruption in modern Ukraine has features that significantly distinguish it from corruption in other countries. Without identifying these features, it is impossible to develop effective measures to overcome it. The peculiarity of “Ukrainian-style” corruption is, in particular, that it is crisis-type corruption. It: a) is generated by the crisis of modern Ukrainian society (and not only by the imperfection of criminal justice), b) is capable of deepening the crisis of society, having the property of nullifying any political, economic, legal, moral reforms. This is its threat to the national security of Ukraine. The peculiarity of crisis-type corruption is that in society, due to the crisis of social order, there are no alternative means of legitimate use of power in private interests to corruption. In order to use the

services of the authorities, citizens usually have no choice but to resort to... corruption. This is one of the signs of crisis-type corruption. It will be possible to overcome this phenomenon only when, through the development of political culture, the motivation of citizens to corruption will be eliminated, and instead, the motivation for non-corrupt means of using power in private interests will be formed. Criminal justice, i.e. the entire system of legal means of combating crimes, can effectively combat corruption only when it is implemented through democratic mechanisms by citizens who have a proper social (including legal) culture. If this is not the case, then no improvements in criminal justice will help.

The stability and dynamism of legislation are in a dialectical relationship. After all, non-dynamic legislation becomes not stable, but outdated. The lagging of the legal form from the trends of social development is caused by the complexity and dynamism of social relations, the limitation of human cognitive abilities, the normative nature of law, the insufficient use of legislative techniques, etc. That is why stable legislation is one that not only has an unchanging content, but is also able to ensure adequate legal regulation of social relations.

Key words: corruption, priority areas, anti-corruption policy, anti-corruption strategy, anti-corruption legislation, bribery, manipulation, counteraction, criminal justice.

DOI: 10.36695/2219-5521.2-4.2022.29

УДК 343.32:343.9

М. І. ЧАСНИК

Максим Ігорович Часник, аспірант Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»*

ORCID: 0000-0001-6491-9911

ОЦІНКА РІВНЯ СВІДОМОСТІ ГРОМАДЯН ЩОДО КОЛАБОРАЦІЇ ТА МОЖЛИВОСТІ ЗАПОБІГАННЯ ЇЙ ШЛЯХОМ ПОПЕРЕДЖУВАЛЬНОЇ РОБОТИ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Постановка проблеми. Поняття «колаборація» не є новим для громадян України, позаяк війна росії проти України триває вже дев'ятий рік. Однак після повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України це поняття набуло нового смислу та нового усвідомлення громадянами: відбулася трансформація системи цінностей українців, які стали більш осмислено ставитися до деяких знакових історичних особистостей, а також до впливових інституцій, які ще недавно мали велику довіру й авторитет.

Зміни рівня свідомості громадян щодо поняття «колаборація» можна спостерігати через медіа, і особливо соціальні мережі, а найбільше – через повсякденне спілкування. Ці зміни підтверджують і соціологічні дослідження. В українському суспільстві є суттєвий запит на притягнення колаборантів до кримінальної відповідальності. Так, за результатами одного з таких досліджень, яке проводилось Київським міжнародним інститутом соціології, за допомогою якого можна оцінити рівень свідомості громадян щодо поняття «колаборація»: 69 % респондентів підтримують притягнення до відповідальності осіб, що погодились посісти керівні посади в окупаційній адміністрації для забезпечення життєдіяльності; 52 % – за кримінальну відповідальність для місцевих бізнесменів, що зберігають робочі місця, надають товари чи послуги, але платять податки окупаційній адміністрації; 51 % опитуваних висловились за кримінальну відповідальність для осіб, які отримали паспорти росії на тимчасово окупованих територіях; 49 % вважають за доцільне притягувати до кримінальної відповідальності вчителів, які погодились працювати за російською програмою; 37 % – за кримінальну відповідальність пенсіонерів, що подали документи на отримання російських соціальних виплат; 33 % – за кримінальну відповідальність співробітників комунальних підприємств, які підтримують критичну інфраструктуру, але заробітну плату отримують від окупаційної влади, і відносно найменше – 24 % респондентів – підтримують покарання лікарів, які працюють за російськими стандартами¹.

Ці результати соціологічних досліджень свідчать, що війна пришвидшила підвищення рівня свідомості громадян щодо поняття колаборації, зростання солідарності та активної громадянської взаємодії. Однак значна кількість облікованих кримінальних правопорушень (у 2022 р. – 3851; за січень-березень 2023 р. – 1089²) після введення до Кримінального кодексу України нової ст. 111-1 «Колабораційна діяльність» (з 03.03.2022 р.³) має тенденцію до зростання, бо чим довше території нашої держави зазнають окупації терористичною рф, тим рівень колабораціонізму підвищується. У зв'язку з тим, що ворог використовує різноманітні технології психологічного та фізичного тиску, щоб схилити та змусити населення окупованих територій до співпраці, виникає нагальна потреба в активізації наукових розробок з означеної проблематики, особливо в контексті вирішення завдань, пов'язаних з розробленням заходів запобігання колабораційній діяльності шляхом попереджувальної роботи правоохоронних органів.

© М. І. Часник, 2022

* *Maksym Chasnyk, postgraduate student of Open International University of Human Development "Ukraine"*